

Dragter og tekstiler

Katalog

Særke

Særken var det klædningsstykke, kvinderne havde inderst på kroppen. Den gjorde det ud for såvel undertøj som nattøj.

Materialet var hør og i sidste del af 1800-tallet også bomuld.

Der har ikke været meget pynt på de jyske særke, højst lidt kædesting, knuder, tællesyning, bagsting eller små hulsømme på ærmer og ved halsudskæring. I bunden af slidsen kan der være syet en slidsebund som pynt og forstærkning. På særkene fra sidste fjerdedel af 1800-tallet kan der være en fint hæklet blonde langs ærmer og halsudskæring.

Navnemærkningen bestod på de tidligste særke af syvstingsbogstaver i korssting. Op mod midten af 1800-tallet ændres bogstaverne til skrevne bogstaver syet med korssting, senere også gotiske.

De bevarede særke fra Silkeborgegnen, som vi kender, er alle fra sidste halvdel af 1800-tallet.

Nr.1

Genstand Særk. BEM 1300 E 5

Hjemsted Tvilum, Gjærn

Tid 1870-80

Beskrivelse Helskåren hørlærreds særk med korte ærmer, rund hals og en 26 cm lang slids, der er lukket med knap og knaphul foroven. I slidsebunden er der rester af en trense. Under slidsebunden er der syet navnetræk: KMPS og tallet 21 med 2 forskellige kvaliteter rød bomuldstråd med korssting og gotiske bogstaver. Ejeren hed Karen Marie Pedersen og dette er særk nr. 21. Ærmets underkant har et 1,5 cm bredt dobbelt ombuk mod retsiden, syet med bagsting.

Bemærkn. Samme ejer som BEM 1300 E 6

Nr.2

Genstand Særk. BEM 1300 E 6

Hjemsted Tvilum, Gjærn

Tid 1870-80

Beskrivelse Helskåren hørlærreds særk med korte ærmer, rund hals og en 24 cm lang slids, der er lukket med knap og knaphul foroven. I slidsebunden er et slidsebroderi med en trense øverst. Under slidsebunden er der syet navnetræk KMP 10 med rød bomuldstråd og latinske bogstaver. Ærmets underkant har et 1 cm bredt dobbelt ombuk mod vrangsiden og er syet op med enkelt hulsøm. Langs ærme- og halskant sidder der en hæklet blonde af bomuldsgarn.

Bemærkn. Hækling bliver almindeligt i sidste halvdel af 1800-tallet iflg. Bonniers Store Håndarbejdsleksikon, bind 8: Hækling.

Vedr. latinske bogstaver se Minna Kragelund: Navneklude, side 76 fig. 22.

Samme ejer som BEM 1300 E 5

Nr.3

Genstand Særk. BEM 2210 E 6

Hjemsted Kjellerup

Tid Sidste del af 1800-årene

Beskrivelse Helskåren særk med korte ærmer af kraftigt bomuldslærred. Særken har rund hals og en 18,5 cm lang slids, der er lukket med knap og knaphul foroven. I slidsebunden sidder resterne af en trense. Ærmets underkant er bøjet mod vrangen med dobbelt ombuk, 11 mm bredt, og syet med sømsting.

Nr.4

Genstand Særk. SM 55/1981

Tid 1870-80

Beskrivelse Helskåren hørlærredssærk med

Nr. 4 særk

korte ærmer, rund hals kantet med en række kædesting og en hæklet blonde. Særken har en 35,5 cm lang slids, der er lukket med knap og knaphul foroven, og et fint slidsebundsbroderi omkranset af to rækker kædesting. Under slidsebunden er der syet navnetræk: MK og nedenunder tallet 1 med rød hørtråd. Ærmet har en 1 cm bred, hæklet bomuldsblonde som mellemværk og langs kanten.

Bemærkn. Kropsstykket er klippet skrå i siderne.
Ærmet har et læg i hver side, tæt ved ærmekilen.
Ærmets kantning er maskinsyet.

Strømper

De tidlige strømper var faconstrikkede og havde en bort foroven, vrangmasker midt bag som »søm« og mønster, kaldet »svikler«, på begge sider af anklen. De sluttede lige over knæet og blev holdt oppe af hosebånd. De seneste strømper gik kun til knæet.

Nr.5

Genstand Strømper. SM 137/1967

Tid Sidste halvdel af 1800-årene

Beskrivelse Strømper, strikket af hvidt bomuldsgarn. Skaftets overkant har 2,5 cm ribbort (2 r- 1 vr) afsluttet med 2 rækker huller. Strømpen er strikket rundt med glatstriking og markering af midt bag med 1 maske i perlestriking. Der er indtagninger til læggen, som på ældre strømper. Hælen er strikket som kilehæl og tåen som rund tå.

Bemærkn. Strømpens længde går kun til knæet.

Kjoler

Kjoler findes i slutningen af 1700-årene kun hos de velstående og er næsten udelukkende af købetøjer til kirke- eller festtøjet. Der er mange steder i landet bevaret silkekjoler i 1700-talsstof, som i begyndelsen af 1800-årene er blevet omsyet til brudekjole til en gårdmandsdatter. Kjoler blev mere og mere almindelige i begyndelsen af 1800-årene, og samtidig med købetøjerne fik man nu også kjoler af hvergarn. Omkring 1830 ejede de fleste kvinder en sådan, og flere af samtidens skribenter beklager, at den gamle bondedragt, som de for kvindernes vedkommende forbandt

med trøje og skørt eller nattrøje, snøreliv og skørt, forsvandt. Kun ældre koner gik endnu klædt efter gammel skik.

Typisk for empiremoden er det korte liv, det meget lange skørt med den største vidde samlet midt bag, og de meget lange ærmer.

Nr.6

Genstand Empirekjole. SM 3195

Hjemsted Gedvedegnen

Tid 1805-10

Beskrivelse Kjolen er af cremefarvet, brocheret silke med røde, gule og blå blomster med grønne blade. Bullens foer er af groft, ubleget hørlærred, ærmernes af en finere halvbleget. Kjolen er meget kortlivet og ærmerne meget lange, hvilket er typisk for tiden. Til skørtets bredde er der syet en smæk, som dækker for bullens lukning. Skørtet er glat undtaget midt bag, hvor der er et mangedobbelt læg. Skørtet lukkes med possementsnor med kvast af laksefarvet silke, der er syet fast ved forbreddens overkant. Snorene glider igennem 3 trenser bagpå og krydses på ryggen, før de bindes foran. Se Janet Arnold: Patterns of Fashion 1660 - 1940, side 52.

Skørt

1700-årenes skørter var lange og vide.

I empiretiden, da taljen flyttede opad, var der mindre vidde i skørtet og en stor del af denne var samlet bagpå.

Da linningen igen fandt sin rette plads, fik skørterne også vidden tilbage.

Det er karakteristisk for skørterne i hele perioden, at de har et glat stykke midt foran, at de er lagt op med en skoning, og, indtil ca. 1860, at vidden foroven og forneden er den samme. Der kan desuden være en kantsnor, der skåner mod slid. De vide skørter skulle fylde. Almuen brugte flere skørter ovenpå hinanden, hverdagsskørterne inderst og det fine yderst. Borgerinderne brugte krinoline.

I begyndelsen af 1860'erne begynder der at ske en væsentlig forandring med skørterne. Den største vidde samles bagpå, og understøttes af en pude eller tournure. Skørtet må samtidig have ekstra længde bagpå for ikke at stumpe. Ved hjælp af indsatte kiler forøges skørtets vidde forneden i forhold til foroven.

Nr.7

Genstand Skørt. SBM 18/69 kz

Hjemsted Skanderborg

Tid 1850-70

Beskrivelse Skørt af sort taft. Lomme og skoning af brunt, glittet, lærredsvævet bomuldsstof. Der er indlæg i linningen af kipervævet bomuldsstof. Langs skørtets underkant sidder et flettet, sort uldbånd. Skørtet lukkes midt bag med to sæt hægter og maller i linningen. Der er brede læg hele vejen rundt bortset fra 11,5 cm midt bag, hvor skørtet er tæt rynket. Skørtets overkant er bukket til vrangen før den er syet til linningen, forbredden har det største ombuk, hvorved skørtet bliver 11 cm kortere foran end bagpå. Skørtets vidde langs underkanten er 3,56 m. Det er syet i bredder med en kile på hver side af midterbredden.

Bemærkn. De lange sømme er maskinsyede.

Symaskinen til hjemmebrug blev udviklet af amerikaneren Isaac Singer i 1851 og allerede i 1863 produceredes over 100.000 symaskiner, bl.a. til eksport.

Samme ejer som kjoleliv, mantille og pelerine SBM nr. 18/69 kz.

Kjoleliv med pagodeærmer

Tidligere brugte man strikket nattrøje og snøreliv eller en trøje af stof. Trøjernes snit og stoffer ændrede sig i takt med tidens mode.

Det fører for vidt her at beskrive andet end ærmets udvikling i 1800-årene: Det glatte ærme afløstes af puf- og skinkeærmet, som udviklede sig i empiretiden og i løbet af 1830'erne opnåede en kæmpemæssig ærmekuppel med størst vidde foroven. Derefter krøb ærmevidden nedad ved hjælp af nedsyede- og ofte kunstfærdige læg, for til sidst helt at forsvinde. Tilbage var et glat ærme, som nu kunne have en eller anden form for overærmeeffekt. Dette ærme udviklede sig til det dragtformede pagodeærme, som vi netop ser på det udstillede kjoleliv.

Under et sådant ærme kunne man have forskellige former for underærmer. Om halsen bar man en fin hvid krave, og lidt hvidt fra et »underliv« kunne eventuelt skimtes i slidsen midt for. Som lettere overtøj kunne man bruge den korte pelerine eller den længere mantille. (se Overtøj). På hovedet kunne man bære forskellige former for kapper af tyl, knipling, silkebånd og lignende.

Et kjoleliv med pagodeærmer og tilhørende skørt kunne eksempelvis være fremstillet af silke, uldmusselin, trykte bomuldsstoffer og halvuldne stoffer med silke.

Nr.8

Genstand Kjoleliv. SBM 18/69 kz

Hjemsted Skanderborg

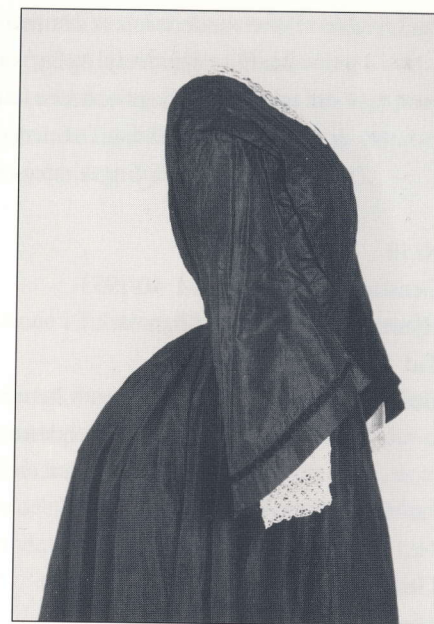
Tid 1850-70

Beskrivelse Kjolelivet er af sort taft. Bullens foer er af hørlærred og ærmets af glittet, brun shirting. Forstykket er polstret med vat, syet ind i gazeagtigt bomuldsstof. Forstykkets stof er samlet i en spids i taljen, herfra

udgår en vifte af læg op til hver skulder. Midt for er der en åben slids til bluse. Ryggen går også ned i spids, men ikke så markant. Der er lukning midt bag med 22 sæt hægter og maller. Pagodeærmerne, der er sat til langt ude på skulderen, har en besætning af 1,25 cm bredt sort, mønstervævet fløjlsbånd. Kjolelivet har rouleau med indlægssnor i halsudskæringen, ved skuldersømmene og ved sammensyningen mellem ærme og bul. Der er indsyet i alt 8 stivere i kanaler på ryg og forstykke.

Bemærkn. Samme ejer som skørt, mantille og pelerine SBM 18/69 kz.

Se Viben Bech: Danske Dragter. Moden 1840-1890. S. 119 og 223.

Nr. 7, 8, 9, 10, 11 kjole

Nr.9

Genstand Et par underærmer. SBM 401 X 1

Hjemsted Skanderborg

Tid 1850-70

Beskrivelse Hvert underærme er sammensat af 25 cm langt, fint bomuldslerred, 8 cm fint mønstret tyl og en 5 cm bred tønderknipling. I alt 38 cm. Langs ærmets overkant er der en løbegang, hvor et hvidt lærredsbændel, til at binde ærmet fast på armen, er trukket igennem. Løbegangens vidde: 30 cm og kniplingskantens vidde: 28,5 cm.

Nr.10

Genstand Krave. SM 40/1953

Hjemsted Holsted Sogn

Tid 1850-70

Beskrivelse Kraven består af en 8,7 cm bred blonde, strikket af fin tråd, med store strikkede huller. Blonden er syet til et 0,5 cm bredt bændel. Kravens længde langs ydersiden er 53 cm, langs indersiden 36,5 cm.

Nr.11

Genstand Pelérine. SBM 18/69 kz

Hjemsted Skanderborg

Tid 1840-70

Beskrivelse Pelérinen, som er et kort skulderslag, er af sort taft og foeret med glittet, brun shirting. Den har rouleau med indlægssnor i halsen og lukning midt for med 4 hægter og trenser. Langs højre forkant sidder 5 pynteknapper, såkaldte slåede knapper, af sort satin over træform. En påsyet lap af foerstoffet, der sidder midt på ryggens inderside, har formodentlig været brugt til at fæstne pelérinen med.

Bemærkn. Trådrester langs kanten tyder på, at der tidligere har været en form for besætning.

Pelérinen er maskinsyet.

Samme ejer som skørt, kjoleliv og mantille SBM 18/69 kz.

Se Viben Bech: Danske dragter. Moden 1840-1890. s. 87.

Forklæder og livbånd

Forklæder var endnu i det meste af 1800-årene en fast bestanddel af kvindernes påklædning.

Først i 1800-tallet er forklæderne vide og lange. Fra 1840'erne bliver de efterhånden

både kortere og smallere, så de kun dækker en lille del af skørtets forbredde. Af snit var de lige brede forneden og foroven og rynket eller lægget til en linning i livet. Brugen af forklæder - også til festtøj - er en af de ting, der sætter det landlige præg på klædedragten. Ifølge Niels Blicher kunne det udelades til stadstøjet og erstattes med et livbånd. Se Niels Blicher: Topographie over Vium Præstekald 1795.

Nr.12

Genstand Forklæde. SM 265/1966

Hjemsted Har tilhørt en gårdmandskone i Tulstrup, Ry.

Tid 1830-40

Beskrivelse Forklæde af græsgrønt, lærredsvævet silke, der minder om nutidens Habetai silke. Forklædet er lagt i læg ved linningen, dog er der et 3 cm bredt, glat stykke midt for. Linningen, der er 3 cm bred, er af samme stof med isyede bindebånd af grønt, lærredsvævet silkebånd. Mål: 111 cm bredt og oprindeligt 88,5 cm langt.

Nr.13

Genstand Forklæde. SM 9/1947

Hjemsted Tulstrup, Ry.

Tid 1840-60

Beskrivelse Forklæde af satinvævet uld, ternet i brunlige nuancer og rødlilla. Stoffet virker creppet, muligvis på grund af forskellige garnkvaliteter. Det er lægget og syet til en 1,4 cm bred linning af stoffet, der fortsætter som bindebånd med lukning i siden. Mål: 71 cm bredt og 65 cm langt.

Nr.14

Genstand Forklæde. SM 10/1947

Nr. 13 forklæde

Hjemsted Tulstrup, Ry.
 Tid 1840-60
 Beskrivelse Forklæde af satinvævet, ternet kamgarn i farverne blå, rødbrun og brun. Lagt i læg i taljen og syet til en 1,5 cm bred linning af halvsilkebånd, der er forlænget til bindebånd med et tyndt, sort taftbånd. Mål: 74,7 cm bredt og 72,2 cm langt.

Nr.15

Genstand Forklæde. SM 98/1974
 Hjemsted Samsø
 Tid 1860-70
 Beskrivelse Forklæde i satinvævet silke med sorte, lilla og beige langsgående striber - og tværgående striber forneden. Linningen, der er 1,7 cm bred, består af et silkebånd i grønt, sort og beige, som typemæssigt ligner bånd fra første halvdel af 1800-årene. I venstre side af linningen sidder der en knap. Mål: 70 cm bredt og 73 cm langt.

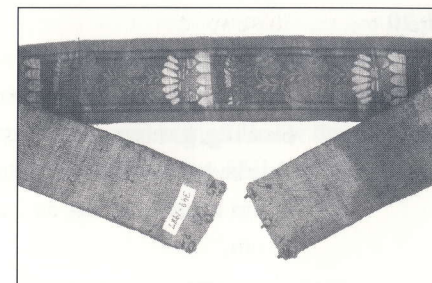
Nr.16

Genstand Forklæde. SM 170/1950
 Hjemsted Dalby, Gjern
 Tid 1860-70
 Beskrivelse Forklæde i sort, lærredsvævet silke med reps- og satinvævede striber i rød lilla og hvid. Der er en 9,3 cm bred bort langs underkanten. Forklædet er rynket til linningen, der er 1,1 cm bred, og består af et sort taftbånd. Mål: 70 cm bredt og 75,3 cm langt.
 Bemærkn. I linningen sidder der en rest af et taftbindebånd.

Nr.17

Genstand Forklæde. SM 7/1981
 Hjemsted Silkeborg
 Tid 1860-70
 Beskrivelse Forklædet består af ternet, lærredsvævet silke med striber i moiré og satinbinding. Farverne er kongebå og sort. Forklædet er lagt i små læg langs den 7 mm brede linning. Linningen er af mørkebrun taft, for-

længet i højre side med et mørkeblåt fløjlsbånd. I venstre side sidder en sort knap af glas eller stenkul. Mål: 74 cm bredt og 75 cm langt.

Nr. 19 livbånd

Nr.18

Genstand Livbånd. SM 859/1959
 Hjemsted Rørbæk, Sakskøbing
 Tid 1835-50
 Beskrivelse Livbåndet består yderst af et mørkeblåt halvsilkebånd med lanceret blomstermønster i aftonede gule og røde farver i midten, lysebrun silke og flad metaltråd i sideborterne og yderst er der lysebrune rep-skanter. Livbåndet er foeret med bomulds lærred og lukkes med 3 sæt hægter og maller. Mål: 5,4 X 85,6 cm.

Nr.19

Genstand Livbånd. SM 349/1987
 Tid 1835-50
 Beskrivelse Livbåndet består yderst af et silkebånd, et såkaldt kolonnebånd, med rød bundfarve og grønne striber. Der er spor af langsgående metaltråde. Blomsten er gul, rosa, lyseblå og grøn med tværgående metaltråde. Livbåndet er foeret med jordbrun og ubleget hørlærred og lukkes med 3 sæt hægter og maller. Mål: 6 X 78,5 cm.

Tørklæder

Tørklæder var en vigtig del af klædedragten hos såvel mænd som kvinder. Mændene foldede dem sammen og bandt dem udenpå skjortekraven, kvinderne brugte dem dels som skulderklæder, dels som hovedklæder.

De ternede og blåttrykte hørlærredstørklæder blev også brugt som bærekklæder.

Tørklæder med erindringsmotiver som »Den Tapre Landsoldat« og »Verdensudstillingen i London i 1851« er sikkert ikke brugt til beklædning, men f.eks. til ophængning i hjemmet.

Nr.20

Genstand Tørklæde. SM 687/1999
Hjemsted Svostrup sogn
Tid Skal iflg. givener være fra omkr. 1860, men er formodentlig ældre.
Beskrivelse Tørklæde af hvidt, gazeagtigt bomuldsstof med indvævet mønster. Langs kanterne er der en 9 mm bred, tættere vævet bort. Mål: 71 X 75 cm.

Nr.21

Genstand Tørklæde. SM 19/1981
Hjemsted Bomholtgård, Laven
Tid Første del af 1800-årene
Beskrivelse Trykt silketørklæde med små, cremefarvede, rudeformede figurer med en prik i midten på den kirseberrøde midterflade. Kanten har et smalt, sort mønster på cremefarvet bund. Mål: 58 X 59,5 cm.

Nr.22

Genstand Tørklæde. BEM 747 B
Tid Første halvdel af 1800-årene
Beskrivelse Tørklædet er af hvid, gazeagtig bomuld med indvævet kantbort, bestående af striber i tæt lærredsvævning, der omkranser et tambureret mønster. Mål: 88 X 83 cm.

Nr.23

Genstand Tørklæde. SM 23/1981
Hjemsted Bomholtgård, Laven
Beskrivelse Trekantet tørklæde i hvidt, gazeagtigt bomuldsstof med stort, tambureret hjørnemotiv og blomster- og bladranker langs kanterne. Sydegrunde indgår i mønsteret. I hjørnet er syet en lille forstærkning af fint hørlærred på vrangsiden. Mål: 98 X 90 cm.

Nr.24

Genstand Tørklæde. SM 29/1981
Hjemsted Bomholtgård, Laven

Tid

Ca. 1830-40

Beskrivelse

Trekantet tørklæde af storternet, hvidt bomuldsstof med gazeagtige partier. De to sider er kantet med en 2,5 cm bred flæse af gazeagtigt bomuld. Spidsen midt bag er bøjet mod vrangsiden før flæsen er syet på, så der i stedet for et hjørne, er en runding. Mål: ca. 52 X 48 cm.

Nr.25

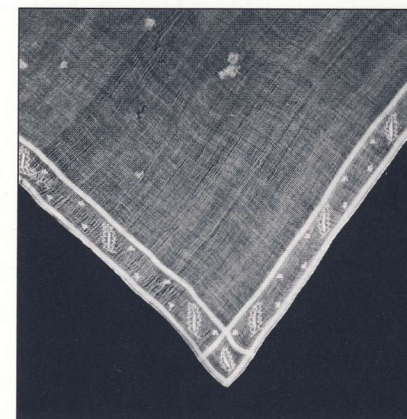
Genstand Tørklæde. SM 344/1964
Hjemsted Varde
Tid 1835-70
Beskrivelse Silketørklæde i ombré teknik med 7 cm lange, tilsatte frynser af laksefarvet floksilke. Tørklædet har mange farver. Mål: 60 X 61 cm.

Nr.26

Genstand Tørklæde. SM 837/1959
Hjemsted Borum sogn
Beskrivelse Trekantet tørklæde af fin, hvid uld vævet i tern med silketråde og ca. 4 cm lange frynser. Kantet med en trykt bort af blomsterranker. I hjørnet et større hjørnemotiv med spredte blomsterranker. Farverne er røde, grønne, brune, violette og orange. Mål: 69,6 X 73,4 cm.

Nr. 21 tørklæde

Nr. 22 tørklæde

Nr.27

Genstand Tørklæde. SM 215/1962

Hjemsted Bomholtgård, Laven

Beskrivelse Trekantet tørklæde af fint, hvidt bomuldslerred. De vinkelrette sider er kantet med en Rosenbunds hulsøm. I hjørnet er tambureret et stiliseret mønster, 15 cm højt. Navnemærkning med røde korssting: MRD. Mål: 84 X 85,5 cm.

Nr.28

Genstand Tørklæde. SM 345/1964

Hjemsted Varde

Tid Midten af 1800-årene

Beskrivelse Sort, storternet silketørklæde i lærreds- og satinbinding med 10 cm lange, tilsatte frynser. Mål: 67,8 X 67,8 cm.

Nr.29

Genstand Tørklæde. SM 22/1981

Hjemsted Bomholtgård, Laven

Tid Midten af 1800-årene

Beskrivelse Tørklæde af storternet halvsilke med indvævet sjalsmønster. Trenden er olivengrøn bomuld med smalle, hvide silkestribes. Mål: 72 X 70 cm. Islætten er vinrød, mellembå og hvid silke.

Bemærkn. De 5 cm lange frynser er slidte, de har sikkert været længere.

Nr. 26 tørklæde

Nr.30

Genstand Trykt tørklæde. 13/1958

Hjemsted Silkeborg

Tid Midten af 1800-årene

Beskrivelse Trykt bomuldstørklæde i rødt, hvidt og bordeaux. Motiv: Den tapre Landsoldat med tekst og noder til sangen. Mål: 56 X 72,5 cm.

Bemærkn. Fra ca.1850 blev det meget populært med den type tørklæder til ophængning i hjemmene.

Nr.31

Genstand Trykt tørklæde. SM 1760

Tid 1851

Beskrivelse Trykt bomuldstørklæde i rødt og hvidt. Motiv: Verdensudstillingen i London 1851. Udstillingsbygningen, som stort midtermotiv omkranset af skibe, faner, kornneg og en medaljon med dronning Victoria. Mål: 44 X 56,5 cm.

Bemærkn. Fra ca. 1850 blev det meget populært med den type tørklæder til ophængning i hjemmene.

Nr.32

Genstand Bærekilde. SBM 4/79 cz

Hjemsted Hvolbæk, Skanderborg

Beskrivelse Bærekildet er af lærredsvævet, ternet hør i hvidt med røde og mellembå tern og bort på alle fire sider. Mål: 60 X 49 cm.

Bemærkn. Kunne også have været anvendt som skulderkilde eller lommeørkilde.

Nr.33

Genstand Bærekilde. SBM 4/79 db

Hjemsted Hvolbæk, Skanderborg

Beskrivelse Bærekildet er af lærredsvævet, ternet bomuld i hvid, mørkeblå og rød med bort på alle fire sider. Mål: 63 X 65 cm.

Bemærkn. Kan være anvendt som skulderkilde eller lommeørkilde.

Nr.34

Genstand Halsklud. SM 257/1966

Beskrivelse Halskluden er af kiperævvet silke, småternet i sort og hvidt med bort på alle fire sider. Størrelse: 60 X 62,3 cm.

Bemærkn. Tørklædet bærer præg af at have været brugt som halsklud, da der er tydelige slidmærker langs foldekanterne.

Nr. 34 halsklud

Overtøj

Kvindernes overtøj bestod i 1700-årene og begyndelsen af 1800-årene af kåber. Omkring 1830 blev det almindeligt at bruge sjaler, men allerede i empiretiden afløstes langsjalerne efterhånden af store firkantede sjaler, der blev lagt i trekant. Midt i 1800-årene kommer mantillen med sine lange forstykker og korte ryg ind i billedet. Dens korte ryg gjorde den velegnet til at sidde i, og den blev derfor meget anvendt som kørekappe. Sjalet var dog stadig populært.

Nr.35

Genstand Fransk sjal. SM 168/2000

Hjemsted Silkeborg

Tid Midten af 1800-årene

Beskrivelse Sjalet er helulent, vævet på én stor væv. Overskydende islætstråde er klippet af på vrangen. Der er et lille sort felt i midten, resten er gennemmønstret. Boteh-motivet er udflydende. Den fulde endebort er 21 cm høj. Endeborten består nederst af 12,5 cm brede X 18 cm høje felter i skiftevis sort og rød bundfarve og derimellem 5 cm brede X 15 cm høje felter i skiftevis 2 X mellemblå og 2 X mellemgrøn. Rækkefølgen er: rød - blå - sort - grøn - rød - grøn - sort - blå - rød - blå - sort o.s.v. Mål: 314 cm + frynser X 159,7 cm.

Bemærkn. Franske sjaler, også kaldet Kashmir- og Paisley sjaler, var yderst populære fra slutningen af 1700-årene til 1870'erne.

Litteratur: Matthew Blair: The Paisley Shawl and the men who produced it. John Irwin: Shawls a study in indo-european influences.

Nr.36

Genstand Firkantet sjal. SM 624/1966

Hjemsted Gården Bagterp i Vrensted, Børglum H.

Tid Først i 1800-årene

Beskrivelse Sjalet er af kipervævet fin, lys uld med en 17 cm bred trykt bort i grønne, røde, gule og grå nuancer. Frynserne er snoede og afsluttet med et overhåndsknob. Mål: 118,7 X 120,8 cm.

Bemærkn. Ejeren blev gift i 1818 og døde i 1819.

Nr.37

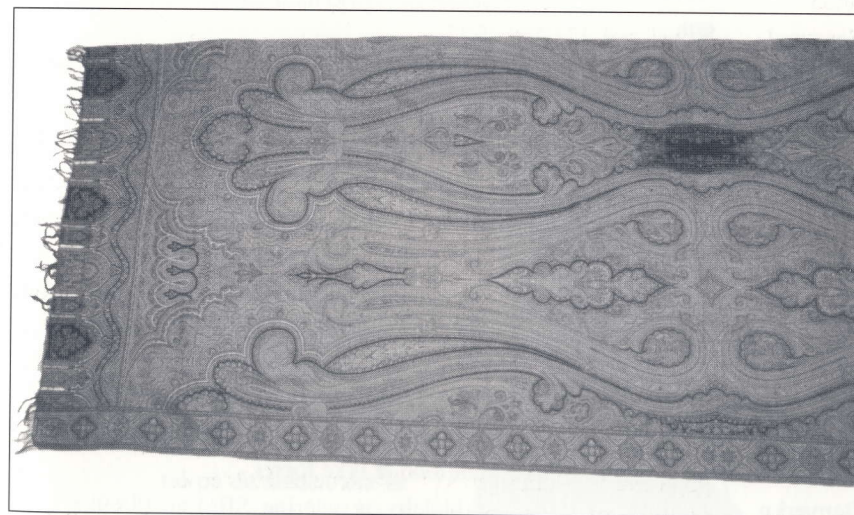
Genstand Sjal. SBM 13/85 o

Hjemsted Horsensegnen

Tid Ca. 1850

Beskrivelse Sjal af tynd, hvid lærredsvævet uld. Mønster med blomster og blade på alle 4 sider, trykt i flere farver. Rødbrun, blård, sennepsgul, lysgrøn, lyserød og orange. Trenden er knyttet i frynser med overhåndsknob. Mål: 78,5 X 91,2 cm + frynser.

Bemærkn. Se Ingeborg Cock-Clausen: Tekstilprøver, side 69.

Nr. 35 sjal

Nr.38

Genstand Sjal. BEM 2624 E 01
Hjemsted Sandsynligvis Thorning

Tid Formodentlig sidste halvdel af 1800-årene. Mønsteret i midterpartiet minder dog meget om mønstre fra omkring 1830.

Beskrivelse Sjalet er af kipervævet uld, som er farvet rødt efter vævningen, derefter trykt med sort, et lille blomstermønster på midterpartiet og 6,5 cm bred bort på alle fire sider. De ca. 5 cm lange frynser er snoede og afsluttet med et overhåndsknob. Mål: 83 X 80 cm.

Bemærkn. Sådanne trykte sjaler og tørklæder var moderne i sidste halvdel af 1800-årene.

Nr. 39 sort kjole m. mantille

Nr.39

Genstand Mantille. SBM 18/69 kz
Hjemsted Skanderborg
Tid 1850-70

Beskrivelse Mantillen, som er en finere kørekappe, er af damaskvævet, sort silke, kantet med en 1 cm bred agraman langs forkanten og en 5,5 cm bred agraman langs underkanten samt 24 cm ovenfor underkanten. Belægningen i halskanten er af brun shirting. Den lukkes i halsen med en hægte og trense. Mantillen er ikke foeret.

Bemærkn. Samme ejer som skørt, kjoleliv og pelerine SBM nr. 18/69kz. Se Viben Bech: Danske Dragter. Moden 1840-1890, s. 234.

Hovedtøjer

Hovedtøjet er på sin vis den mest betydningsfulde del af klædedragten, idet de landlige hovedtøjer i 1800-årene udvikler sig meget forskelligt fra egn til egn og derved markerer en egnsforskkel. Der har formodentlig ikke været den store forskel på landlige hovedtøjer i Jylland i sidste halvdel af 1700-årene.

I den nordlige del af det østjyske hovedtøjsområde, som skovlovringsegnen hører under, findes der 2 forskellige hueformer, nemlig trestyks- og puldhueformen. Heraf er trestykhuerne de ældste, men netop her sker der det, at denne måde at sy huer på ikke går af mode, som andre steder i det østjyske hovedtøjsområde, men fastholdes i hele perioden. Måden at anbringe den wienerpibede silkebåndsbesætning på er karakteristisk for området. De ældste huer er polstrede og de yngste er bløde.

Alle trestykhuerne har andet stof langs forkant og ved øresnipperne, så de har givetvis været dækket af det hvide tilbehør, hvoraf snip med stor trekant er ældre end korsklæde. Begge har siddet ovenpå huen. Ved ørerne har der siddet et par haghatte.

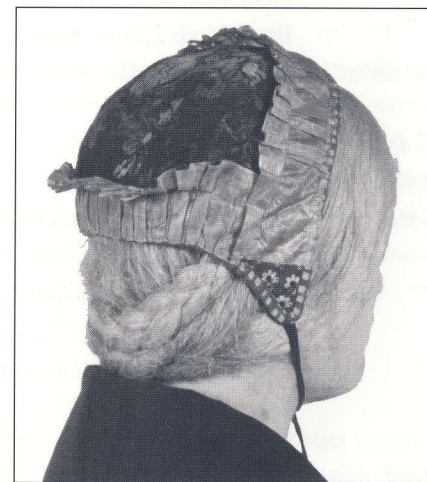
I udstillingen er der tre hvide kapper, som udmærket kan have været brugt af middelstandens kvinder omkring 1840'erne.

Til hovedtøjerne uden sammenhængende nakkestrimmel har man brugt nakkesløjfe og til alle hovedtøjer har man brugt hagesløjfe.

Nr.40

Genstand Trestykhue med silkebåndsbesætning. SM 69/1962
Hjemsted Bomholtgården, Laven
Tid Omkring 1800.

Beskrivelse Huen er polstret med blå og papir og foeret med blårlærred. Udvendig består huen af brocheret silke og metal på de steder, der er synlige, når huen er sat op med lin og haghatte,

nr. 40 3-stykshue

ellers trykt bomuldsstof. Huen er kantet med bomuldsstof med et trykt, ternet mønster i rødt og hvidt. Den wienerlæggede silkebåndsbesætning består af glittet taftbånd i gammelrosa. Blåt, lærredsvævet bindebånd, 8 mm bredt.

Nr.41

Genstand Broderet trestykshue. SM 1753

Beskrivelse Hue af mørkeblå taft med repsvirkning. Øgning med mørkebrun, kipervævet halvsilke (poplin). Spinkelt broderi med hvid, lysegrøn og gullig silke. Foer af blå- og hvidternet hørlærred. Polstret med et tyndt lag blå. Kantet med småmønstreret, trykt bomuldsstof med gullig bund og mørkt mønster. Bindebånd: 12 mm bredt hørlærredsbændel.

Bemærkn. Trådrester tyder på, at der har været en besætning på huen, formodentlig af silkebånd.

Nr.42

Genstand Trestykshue. SM 1759

Beskrivelse Hue af lys vinrød, satinvævet silke med øgninger af repsvævet silke, glittet uldstof med et lille mønster og fint ubleget hørlærred. Foer af mellemfint ubleget hørlærred. Ingen polstring. Kantet med taftbånd. Bindebånd: 2,2 cm bredt, lærredsvævet, grønt med gullige kanter.

Bemærkn. Trådrester antyder, at der har været lyseblå silkebåndsbesætning.

Nr.43

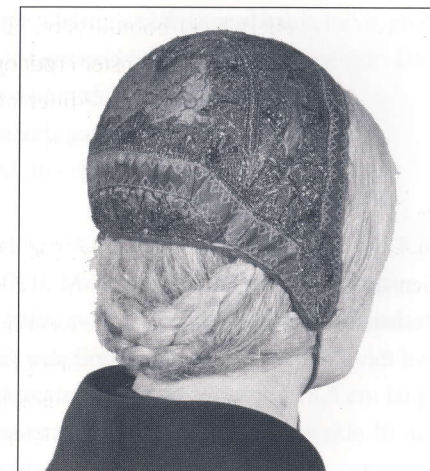
Genstand Trestykshue. SM 1757

Beskrivelse Hue af vinrød silke med mønstervævning i bunden og med et lille lanceret blomstermønster i hvidt og blågrønt. Foer af groft, ubleget hørlærred. Huen er let polstret med blå. Kantet med et tidligere rødt, nu brunligt, taftbånd. Besætning: 5 cm bred guldksipling sidder i en svag bue både midt for og midt bag. Bindebånd: 13 mm bredt lærredsvævet hørbændel.

Nr.44

Genstand Trestykshue. SM 1755

Beskrivelse Hue af vinrød, satinvævet silke, øgning foran i repsvævet silke i næsten samme farve og øgning ved ørerne i trykt, stormønstreret, formodentlig bomuldsstof. Foer af fint, ubleget, lærredsvævet hørlærred eller bomuldsstof. Ingen polstring. Kantet med to slags stormønstreret stof. Wienerlægget silkebåndsbesætning af 5 cm bredt groft, mønstervævet bånd med picoter i farverne lyseblå, brun, grøn og cremefarvet. Bindebånd: 1 cm bredt, hvidt, lærredsvævet, groft bændel.

Nr. 46 puldhue

Nr.45

Genstand Trestykshue. SM 1756.

Tid Ca.1840

Beskrivelse Hue af vinrød, satinvævet silke, øgning foran og langs siderne i gulbrun taft og øgning ved ørerne i hvidt og lyserødt, valsetrykt, småmønstreret bomuldsstof. Foer af mellemfint, ubleget hørlærred. Ingen polstring. Huen er kantet med lyseblåt satinvævet stof og hvidt taftbånd. Bindebånd: 8 mm bredt, lærredsvævet groft hørbændel.

Bemærkn. Trådrester antyder, at der har været en form for besætning på huen.

Nr.46

Genstand Puldhue. SBM 619X19

Hjemsted Vrønding, Horsens

Beskrivelse Kraftigt polstret hue af brocheret silke med storblomstret mønster. Grøn bund med vinrød, gylden, sort og metaltråd med sjæl. For at skabe symmetri i mønsteret er der søm langs huens midte. Foer af

hørlærred. Kantet med lyserødt taftbånd, som er velbevaret, dette er senere blevet dækket med et højrødt repsbånd, som nu er meget mørt. Langs huens kanter sidder en 2 cm bred galon og en 2,5 cm bred metalknipling og langs huens nakkepuld 2 sammensyede kniplinger. Bindebånd: 12 mm bredt, løst, lærredsvævet bændel.

Nr.47

Genstand Broderet puldhue. SM 3190

Beskrivelse Hue af blå, repsvævet silke. Forreste del af issestykket er af et hårdt, uldent stof. Issestykket er foeret med blåtrykt hørlærred med hvide bomber (1/2 cm i diameter) og nakkestykket er foeret med ubleget, groft hørlærred. Broderiet er udført med beige, gråhvid, mørkbeige og grønblå silke. I nakkestykkets løbegang er der 2 snoede rynkesnore af horgarn. Der er intet spor af bindebånd.

Bemærkn. Broderi: Se Danske Folkedansere: Kvindedragter fra Østjylland. 1790 - 1830. Side 295 og 296.

Nr.48

Genstand Snip med stor trekant. SM 95/1971

Hjemsted Hårby, Skanderborg. Syet af Trine Sørensdatter.

Beskrivelse Forkanten består af 6,5 cm bred, hvid, gazeagtig bomuld, broderet med trækkesyning og grunde og yderst en 2,5 cm bred knipling. Trekanten er af fint, hvidt bomulds lærred, 29 X 29 cm. Navnemærkningen er broderet med korssting og rød hørtråd: T. Bindebånd: 9 mm bredt, hvidt lærredsvævet hør bændel, 12,5 cm langt i højre og 15,5 cm langt i venstre side.

Bemærkn. Samme knipling som haghatten SM 95/1971. De to dele er indleveret sammen.

Nr.49

Genstand Snip med stor trekant. SM 96/1971

Hjemsted Hårby, Skanderborg. Syet af Trine Sørensdatter.

Beskrivelse Forkanten består af en 7,5 cm bred, hvid jødeknipling og trekanten af fint, hvidt hørlærred, 32 X 32 cm. Navnemærkningen er broderet

med korssting og blå hørtråd: T. Bindebånd: 8 mm bredt, hvidt, groft, repstignende, lærredsvævet hør bånd, 17 cm langt i den ene side. I den anden side er der kun den fastsyede ende tilbage.

Bemærkn. Forkanten er kortere end trekanten.

Nr.50

Genstand Snip med stor trekant. SM 32/1981

Hjemsted Bomholtgård, Laven

Beskrivelse Forkanten består af 2 cm bred, hvid, mønstret, gazeagtig bomuld og yderst 6 cm bred, hvid jødeknipling. Trekanten er syet af hvidt hørlærred, 29,5 X 29,5 cm. Bindebånd: 12 mm bredt og 18,5 cm langt, hvidt bændel af lærredsvævet hør i højre side. I venstre side 10 mm bredt og 75 cm langt.

Nr.51

Genstand Snip med stor trekant. SM 33/1981

Hjemsted Bomholtgård, Laven

Beskrivelse Forkanten består af 7 cm bred, stribet, hvid gazeagtig bomuld og yderst en 1,7 cm bred, hvid jødeknipling. Trekanten er syet af fint, hvidt bomulds lærred, 28 X 28 cm. Bindebånd: 1 cm brede, hvide lærredsvævede, 14 cm lang i højre og 71 cm lang i venstre side.

Bemærkn. Forkanten er bredere end trekanten.

Nr.52

Genstand Snip med stor trekant. BEM 1896 E

Nr. 48 snip

Nr. 53 haghat

- Hjemsted Frausing
- Beskrivelse Forkanten består af 7 cm bredt, hvidt, gazeagtigt bomuldstof i drejerbinding, yderst en 3,3 cm bred Binche knipling. Trekanten er syet af et enkelt lag hvidt, gazeagtigt bomuldsstof i drejerbinding, 20 X 20 cm. Bindebånd: Hvide, lærredsvævede, 12 mm brede, 24,6 cm lang i venstre og 56,3 cm lang i højre side (skarpt afklippet).
- Bemærkn. Forkanten er bredere end trekanten.
Iflg. Bonniers Store Håndarbejdsleksikon, bind 5, er gazebinding en anden betegnelse for drejerbinding.

Nr.53

- Genstand Haghat. SM 95/1971
- Hjemsted Hårby, Skanderborg. Syet af Trine Sørensdatter.
- Beskrivelse Haghaten består af en kerne af fint, hvidt hørlærred, hvortil der er syet en strimmel hvidt, mønstret mol, kantet med en knipling. I alt 6 cm bred fortil og 6,8 cm bred bagtil. Strimlen er syet glat til kernen fra forkanten til ørespidsen, hvor der er hul til huens bindebånd, og rynket resten af vejen.
- Bemærkn. Haghaten er indleveret sammen med snip med stor trekant med samme nummer.
Der hører to haghatte til en hovedtøjsopsætning, men kun den ene er bevaret her.

Nr.54

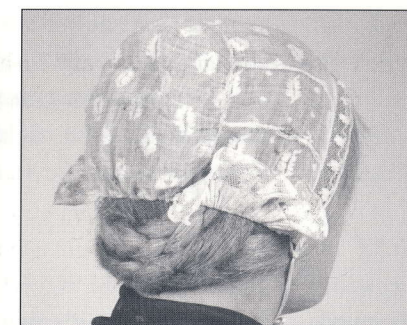
- Genstand Korsklæde. SM 51/1981
- Hjemsted Bomholtgård, Laven
- Beskrivelse Korsklædet består af et 14,5 cm bredt forstykke, der er sammensat af 3 kniplinger og hvidt mol, som er broderet med tylsgrunde, fladsyning med indlægstråd og huller. Bagest en 4 cm bred tylsflæse med syede huller langs bagkanten.

Nr.55

- Genstand Korsklæde. SM 52/1981
- Hjemsted Bomholtgård, Laven

Nr. 55 korsklæde

Nr. 59 kappe

- Beskrivelse Korsklædet består af et 14 cm bredt forstykke, der er sammensat af knipling, tyl med trækkesyning og store syede huller, og hvidt mol med indvævet sribemønster. Bagest en 3,7 cm bred tylsflæse afsluttet med en 9 mm bred knipling.
- Bemærkn. Se Danske Folkedansere: Kvindedragter fra Østjylland, 1790 - 1830. Side 363.

Nr.56

- Genstand Korsklæde. SM 53/1981
- Hjemsted Bomholtgård, Laven
- Beskrivelse Korsklædet består af et 11 cm bredt forstykke, der er sammensat af tyl med trækkesyning og grunde, og hvidt mol med tamburering. Bagest en 3,5 cm bred flæse af gaze.
- Bemærkn. Se Danske Folkedansere: Kvindedragter fra Østjylland, 1790 - 1830. Side 364.
Korsklædet er ikke så bredt, som de andre og forkanten er meget trævlet, det kunne tyde på, at der oprindeligt har været tilsyet en knipling.

Nr.57

- Genstand Kappe. SM 93/1971
- Hjemsted Hårby, Skanderborg. Syet af Trine Sørensdatter
- Tid Ca. 1840
- Beskrivelse Huen består af hvid, ternet, gazeagtig bomuld med en 9 mm bred

knipling i nakken, hvis store vidde er rynket til issestykket. De tilsyede haghatte er af en anden slags mønstret, gazeagtig bomuld, 47,5 cm lange og 8,25 cm brede, kantet med 5 cm bred knipling. Den forlængede nakke danner en lille flæse, når løbegangen med snor er trukket sammen.

Bemærkn. Forkanten virker afrevet, der har sandsynligvis været en knipling.

Nr.58

Genstand Kappe af tyl. SM 94/1971

Hjemsted Hårby, Skanderborg. Syet af Trine Sørensdatter.

Tid Ca. 1840

Beskrivelse Kappen består af broderet tyl og kniplinger. Haghattene er knapt 12 cm brede og sammensat af 3 kniplinger hver. Huen er af broderet tyl. Langs huens forkant er syet tre kniplinger på i alt 10,5 cm. Nakken, der er lidt rynket ved sammensyningen med issestykket, har løbegang med snor forneden.

Nr.59

Genstand Kappe af mønstervævet mol. SM 97/1971

Hjemsted Hårby, Skanderborg. Syet af Trine Sørensdatter.

Tid 1840'erne

Beskrivelse Huen er syet af hvidt, mønstervævet mol med en 2 cm bred knipling langs forkanten. De tilsyede haghatte består af jødeknipping og knipping, i alt 5 cm brede. Nakken, der ikke er rynket ved sammensyningen med issestykket, har løbegang med snor forneden.

Silkebånd

Silkebånd som pynt har været meget populært. Kræmmeren, der forhandlede dem har sikkert været meget velkommen. Man brugte silkebånd til hage- og nakkesløjfer, til livbånd, huer og dekoration af tøjet.

Nr.60

Genstand Hagesløjfe. SM 15/1981

Hjemsted Silkeborg

Tid Ca.1850-70

Beskrivelse Sløjfe formet af et 9,5 cm bredt bånd af faconneret silke i farverne beige og violet med picoter langs kanterne.

Nr.61

Genstand Silkebånd. SM 98/1971

Hjemsted Hårby, Skanderborg

Tid Første del af 1800-årene

Beskrivelse Silkebånd i satinbinding med smalle, lyserøde kanter. Langs kanterne en prik- eller blokvirkning og i midten en slags slynget blomst i lyserødt på hvid bund. Mål: 3,7 cm X 210 cm.

Bemærkn. Se Klara Sørensen: Danske Silkebånd med Europæisk baggrund, side 58.

Nr.62

Genstand Silkebånd. SM 284/1962

Hjemsted Gl. Laven

Tid Ca. 1830-40'erne

Beskrivelse Silkebånd i ombré teknik. Satinbinding med blad- og blomsterranker og ret store picoter langs kanterne. Farven er falmet til brunrødt i midten og går over i bleggult mod kanterne. Mål: 8 X 107 cm.

Nr.63

Genstand Silkebånd. SM 26/1981

Hjemsted Bomholtgård, Laven

Tid Ca. 1830

Beskrivelse Satinvævet silkebånd i sort, bordeaux og gl.rosa. Farverne glider over i hinanden. Der er sribemønster og picoter langs kanterne. 2 rækker af stiliserede blade midt på båndet. Mål: 4 X 86,5 cm.

Nr. 64 silkebånd

Nr.64

Genstand Silkebånd. SM 860/1959
Hjemsted Silkeborg
Tid Første halvdel af 1800-årene
Beskrivelse Silkebåndet har sort, satinvævet midte. Mørk gammelrosa taft på hver side af midten. Yderkanterne er gyldne. Der er brocherede ranker med »drueklaser« og bred kant med huller og picoter. Mål: 6,9 X 61,8 cm.

Nr.65

Genstand Silkebånd. SM 27/1981
Hjemsted Bomholtgård, Laven
Tid 1835-70
Beskrivelse Gennemsigtigt, lærredsvævet silkebånd med brocheret mønster, 3 råhvide, fortløbende striber i midten og bort langs hver side. Bundfarven er gullig og mønsteret blegrosa og mandel. Mål: 5 X 28 cm.

Nr.66

Genstand Bånd af halvsilke. SM 99/1971
Hjemsted Hårby, Skanderborg
Tid Anden halvdel af 1800-årene
Beskrivelse Halvsilkebånd med en ca. 1 mm bred lilla bort i hver side, råhvid bund med lilla og gul blomst/blad og lilla og gul »bombe« eller plet. Mål: 6 X 137 cm.

Nr.67

Genstand 2 silkebånd. SM 25/1981
Hjemsted Bomholtgård, Laven
Beskrivelse Taftbånd med grenmønster og brocheret blomst og blad på langs på hver side af midten. Yderst i hver side en 2 mm bred satinvævet kant. Farve: Blåviolet. Mål: 8,5 X 44 cm.

Mandstøj

Det udstillede mandstøj hører alt sammen hjemme sidst i perioden. Desværre mangler der både sko, korte strømper, frakke og høj hat til en komplet påklædning.

Skjorte

Skjorten var det klædningsstykke, manden havde inderst på kroppen. Det var dels undertøj, dels nattøj. Snittet er enkelt og består af ene firkanter og trekkanter. I slutningen af 1700-årene var skjorterne vide og lange, og de var stærkt rynkede ved hals og håndlinninger. Kraven var så bred, at den kunne bukket et stykke ned over halskluden. Slidsen var lang og uden anden lukning end knap og knaphul i kraven. I løbet af 1800-årene aftog skjortens vidde lidt, ærmerne blev smallere, slidsen blev kortere og kraven smallere. Den åbne slids afløstes af en belægning til at knappe.

Nr. 68 skjorte

Nr.68

Genstand Skjorte. SBM 16/85 h
Hjemsted Hylke Mølle, Skanderborg
Tid 1860-70
Beskrivelse Skjorten er syet af tæt hørlærred, den har to skulderstykker, som er syet over halskilerne (såkaldt Fynsk Skulder). Kraven er 6,7 cm bred. Den 35 cm lange slids er kantet på vrangen med en belægning af stof-fet og forstærket med en trense 5 mm fra bunden. Herunder er der en navnemærkning i skråskrift, syet med korssting og rød bomuldstråd: MF for Mads Friis og nedenunder tallet 6. Den øvrige pynt består af bagstingsrækker. Slidsen og kraven lukkes med knapper syet af hørråd, 1,4 cm i diameter, og knaphuller. Ærmet har 3 læg på hver side af skulderstykket og knap og knaphul i hver håndlinning.
Bemærkn. Skjorten er afbildet i Gudrun Andresen: Danske Bondeskjorter fra ca. 1770 til ca. 1870. Bukser. SBM 205/82 d har haft samme ejer.

Bukser

Knæbukser var almindelige på landet indtil ca. 1830. De unge var dog allerede mellem 1810-20 begyndt at bruge lange bukser, som stadig havde klap. I midten af